

ROLUL ȘI FUNCȚIILE PARTIDELOR POLITICE (I)

CONSTANTIN NICA

Sistemul partidelor politice din România — constituie și consolidat după 22 decembrie 1989 ca o variantă de sistem pluralist-competitiv, izvorâtă din particularitățile dezvoltării politice, culturale și sociale ale țării de la sfârșitul secolului al XX-lea — își asumă rolul și funcțiile în societate ca subsistem indispensabil democrației parlamentar-reprezentative. Partidele formează componente definitorii ale modelului politic democratic-reprezentativ, prezența și manifestarea lor publică atestând existența și funcționarea democrației liberale de tip occidental.

Partidele — liber constituite, aflate în competiție deschisă și neîngrădită pentru putere — se afirmă ca agenți indispensabili ai conducerii politico-sociale, ai reprezentării structurilor socioprofesionale diferențiate prin aspirații, interese, venituri, avuții, ai legitimării deținerii și exercitării puterii.

Partidele din România — fie că este vorba despre ansamblul lor, ca entități evidențiate de registrul partidelor politice, fie că este vorba mai ales de formațiunile cu statut parlamentar ori de cele cu influență doar în consiliile județene, municipale, orașenești și comunale — își asumă responsabilități complexe în sfera publică, proprii unei perioade istorice de răspântie. Partidele din România îndeplinește atribuții multifuncționale și, ca tendință, omnifuncționale în sistemul politic și în societate, deși există evidente diferențieri de roluri, de amplitudine a implicării de la o formăjune la alta. În ansamblul lor, acestea — născute din jocul electoral și parlamentar pe care îl animă, îl controlează și îl asumă în esență — asigură legăturile dintre indivizi și stat, cu deosebire dintre cetățeni și instituțiile puterii. Totodată, partidele garantează participarea grupurilor sociale la viața publică pentru a-și expune și promova interesele, pentru a influența deciziile autorităților, recrutarea și primenirea periodică a personalului politic, pentru a controla — între anumite limite și în anumite momente — conduită decizională a demnităților și înalților funcționari din administrație, pentru a conserva și consolida trăsăturile „societății deschise“, ale civilizației europene.

Partidele din țara noastră — în special acele cu statut parlamentar confirmat în mai multe legislaturi — își afirmă — ca „aparate umane“ comparabile acelor din Europa occidentală — o „voacăție“ universală de implicare în mecanismele sistemului politic, în acțiunea socială, fiindcă niciun domeniu al realității nu rămâne *a priori* în afara atenției și a preocupărilor lor, chiar dacă, de fiecare dată, prioritățile sunt ierarhizate, iar realizarea lor este urmărită selectiv și progresiv.

Partidul — ca instituție politică modernă, ca agent al democrației, ca exponent de interese și ca formator de opinie — nu neglijeaază nimic din ceea ce ține de funcțiile statului, de rolul politicului: această tendință a sa de a fi atotcuprinzător în viața socială, de a interveni pretutindeni, de a se implica în dirijarea raporturilor și relațiilor sociale, în comunicațiile indispensabile dintre structurile politice și comunitățile umane îi asigură și îi întărește superioritatea efectivă și de principiu față de alte forme de asociere și de mobilizare politică. Partidele din România, desigur cele mai influente în corpul social, cu roluri active în sfera guvernării, ca și în activitatea de control și de critică asupra autorităților publice, asupra administrației publice centrale de specialitate, asupra administrației publice locale, au stabilit un sistem funcțional de evoluție și de consolidare a democrației, a statului, de exprimare și de reprezentare politică a cetățenilor, grupați în categorii sociale, de vârstă, profesionale, etnico-lingvistice.

— *Funcțiile partidelor în lumina normelor constituționale și legislative.* Rolul și funcțiile partidelor politice din România au fost expuse, începând din a doua parte a lunii decembrie 1989 și din intervalul ianuarie–mai 1990, în toate documentele politico-programatice, pluralismul de partide — componentă distinctă a pluralismului politic și cultural-filosofic pe care sistemele democratice îl presupun — fiind conceput ca singura alternativă după prăbușirea monopolului politic al partidului unic. Aproape concomitent — vezi, de pildă, *Decretul-lege nr. 8/31 decembrie 1989, Decretul-lege privind organizarea alegerilor parlamentare și prezidențiale* din martie 1990, ca și dezbatările ce au avut loc cu acest prilej în CPUN și mai ales *dezbatările și concluziile Adunării Constituante* — rolul și funcțiile partidelor sunt recunoscute expres prin norme de drept, care assimilează spiritul declarațiilor și convențiilor internaționale privitoare la drepturile omului, asumate și de țara noastră*. Astfel, activitatea partidelor este legată — chiar în documentul *Principiile și structura proiectului de Constituție* — de menirea existenței lor într-o „societate deschisă“, aceea de a se manifesta ca „garante ale democrației constituționale“, de a fi promotoare și apărătoare ale statului de drept, susținătoare ale principiului separației și echilibrului dintre puteri, de a fi canale instituționale de participare politică a cetățenilor¹. *Partidele politice* — devenite, odată cu intrarea în vigoare a Constituției după referendum-ul din 8 decembrie 1991, *categorii constituționale, persoane juridice de drept public — îndeplinesc, prin activitățile ce le întreprind, roluri-cheie în apărarea, promovarea și garantarea drepturilor și libertăților cetățenilor recunoscute legal, în asigurarea principiilor de egalitate și de nediscriminare dintre cetăteni.* „Ele (partidele — n.n., C.N.) contribuie la definirea și la exprimarea voinei politice a cetățenilor, respectând suveranitatea națională, integritatea teritorială, ordinea de drept și principiile democrației“². Partidele își asumă — prin rolurile și funcțiile ce le sunt specifice — „o misiune publică garantată de Constituție“³. O asemenea „misiune publică“ este incompatibilă cu orice activitate secretă, cu orice obiectiv secret pe care l-ar asuma orice partid, cu orice formă de contestare

---

* Vezi, în acest sens, documente esențiale în lucrarea *Instrumente internaționale în materie electorală*, București, f.e. (Autoritatea Electorală Permanentă), 2005, 216 p.

a pluralismului politic, a asocierii libere în partide politice a cetățenilor, cu orice modalitate de subminare a principiilor statului de drept, a suveranității în înțelesul ei politic și istoric, a integrității teritoriale și a independenței României⁴.

Partidele politice — asociații cu caracter politic întemeiate potrivit legii — își asumă rolul și funcțiile circumscrise misiunii publice specifice în baza statutelor proprii și a reglementărilor în vigoare, cantonându-se în activități de o anumită profesionalizare, specializate, care se referă la: apărarea și consolidarea democrației reprezentative; promovarea valorilor umanismului modern; susținerea și soluționarea intereselor sociale, culturale, materiale ale salariaților, ale tuturor categoriilor sociale sau de vîrstă, ale familiilor acestora. Obiectivele cuprinsătoare ale partidelor — care vizează legitimarea și re legitimarea sistemului social din România ca variabilă a sistemului european de tip liberal — grupează activitățile acestora pe câteva funcții, precum: aceea *de exercitare a puterii*; aceea *de control și de critică asupra puterii executive*, guvernamentale și administrative, asupra *activității de legiferare*; aceea *de formare și de exercitare a voinței politice a cetățenilor*, prin care *funcția electorală* este asociată cu *funcția programatico-ideologică* și este inseparabilă de *funcția de selectare și de promovare a personalului politic*; aceea *de participare la activități și obiective politice internationale*. „Prin activitatea lor — se precizează în Legea partidelor politice din anul 2003 — partidele politice promovează valorile și interesele naționale, pluralismul politic, contribuie la formarea opiniei publice, participă cu candidații în alegeri la constituirea unor autorități publice și stimulează participarea cetățenilor la scrutinuri, potrivit legii”⁵.

— *Constatări și concluzii cu privire la principalele funcții exercitate de partidele din România.* Științele politice nu au elaborat o listă explicită sau finită de funcții asumate de partide în societățile pluraliste. Funcțiile partidelor, diverse prin natura lor, prin complexitatea universului social contemporan, tend să se reașzeze pornind de la particularitățile istorice, de la trăsăturile sistemelor politice, de la tradițiile și înrădăcinarea pluralismului în fiecare țară. Prin *funcții* ale partidelor înțelegem, în esență, contribuțiile principale pe care acești agenți ai acțiunii politice le aduc, prin intermediul sistemului politic, unei societăți date, în ansamblul ei, sau unor sectoare circumscrise ale acesteia, în vederea conservării, adaptării și dezvoltării ei ca univers uman de sine stătător, căruia îi asigură în interior echilibru și stabilitate, iar în legăturile cu alte comunități raporturi necesare și fluente. Prin urmare, analiza „funcțiilor” partidelor politice presupune un demers, orientat metodologic, cu privire la principalele activități, relativ specializate, relativ profesionalizate, ce individualizează și caracterizează un partid politic privit ca agent politic în raport cu celelalte instituții politice. Studiul nostru va evidenția că partidele politice din România se manifestă — urmând procese de consolidare și de instituționalizare, de internalizare în viața socială — ca actori esențiali și indispensabili ai jocului politic democratic prin toate funcțiile lor. De asemenea, demersul nostru — ce va fi structurat în două părți — va evidenția această manifestare a partidelor ca agenți ai democrației urmărind *funcția electorală* (în prima parte), *funcția de guvernare și funcția de control și de critică asupra guvernământului* (în partea a doua), funcții între care există o

anumită legătură ce conduce, printr-o „logică“implacabilă, la responsabilizarea partidelor în viața publică. Această selecție nu presupune că doar acestea sunt potențial importante, iar celelalte funcții ar fi considerate ca fiind lipsite de însemnatate. În fapt, funcția programatică și ideologicodoctrinară am analizat-o în bună măsură⁶, în timp ce studierea altor funcții — precum *funcția de integrare politică și de mobilizare politico-socială, funcția de elaborare și de aplicare de politici publice și funcția de participare la activități și obiective de politică externă* — se află în stadii avansate.

Funcția electorală presupune formarea și exercitarea voinei politice a cetățenilor prin structurarea votului, recrutarea, selecționarea și promovarea personalului politic. Aceasta se derulează ciclic și asigură atât legitimitatea dobândirii și a exercitării puterii, cât și mobilizarea politico-socială în vederea înfăptuirii alternanței la putere sau a determinării unui alt raport de forțe între partide. Alegerile periodice — parlamentare, prezidențiale, pentru primari, pentru consiliile județene și pentru consiliile locale — constituie soluția naturală prin care sunt desemnați cei chemați să guverneze și să administreze în urma încrederii acordate de către cei conduși. Procedura este, de altfel, indispensabilă funcționării tuturor sistemelor politice de tip reprezentativ. Asumându-și funcția electorală, partidele contribuie la exprimarea suveranității naționale, baza sistemului reprezentativ-constituțional prin care poporul își delegă dreptul său de a conduce celor aleși pe care îi consideră reprezentanți și conducători legitimi. Alegerile periodice au loc la sfârșitul intervalor determinate prin lege, de patru ani la nivel parlamentar, ca și pentru primari și consiliile locale și teritoriale, respectiv de cinci ani, în cazul șefului statului. De asemenea, ele pot avea loc în orice moment, când instituțiile abilitate constată apariția unor raporturi de incompatibilitate fie între guvern și parlament, fie între șeful statului și popor, fie între primar și/sau un anume consiliu și comunitatea respectivă. Alegerile determină fenomene de coeziune și de solidaritate în interiorul fiecărui partid, preocupări de a întemeia alianțe, de a perfecta „acorduri de neagresiune“, inițiative ce viziază consolidarea legăturilor dintre personalul parlamentar, personalul guvernamental și militanții fiecărui partid, întărirea „stării de veghe“ a partidelor față de atitudinile și comportamentul cetățenilor.

Partidele din România legal constituie în baza reglementărilor în vigoare — concretizate mai ales în conținutul articolelor 20–22 din *Legea partidelor politice*⁷, forțe politice evidențiate de *Registrul partidelor politice și de cel al alianțelor politice*⁸ — își asumă aproape în exclusivitate funcția electorală pe care o abordează individual sau prin intermediul unor alianțe politice. De asemenea, în condițiile legii, unele organizații ale cetățenilor aparținând minorităților naționale — precum maghiară, turco-tătară, ucraineană, croată, armeană, macedoneană, sărbă, bulgară, poloneză, italiană, albaneză, ruteană — își pot depune liste proprii de candidați cu prilejul alegerilor. Aceste organizații participă la alegeri în condițiile în care se conformează spiritului și prevederilor *Legii partidelor politice*, exceptând cerințele câtorva articole și anume: articolul 6, care condiționează dreptul oricărui cetățean de a se înscrie într-un partid doar după împlinirea vîrstei care îi conferă dreptul de vot; articolul 10, în sensul că organi-

zațiile aparținând naționalităților nu trebuie să-și limiteze activitatea doar la obiective politice; articolul 12(1), care stipulează că organizațiile teritoriale ale partidelor urmează organizarea administrativă a României, obligația nerevenind și organizațiilor minorităților etnice; articolul 18, în sensul că nu au obligația înregistrării la Tribunalul București și că nici nu trebuie să depună lista cu semnăturile numărului minim de membri susținători; articolul 27, în sensul celor deja precizate, că aceste organizații civice sau profesionale nu trebuie să-și actualizeze liste de membri în anul preelectoral; articolul 46, în sensul că procedura de dizolvare, specifică partidelor, nu le este aplicabilă; articolul 47, în sensul că normele și rigorile referitoare la constatarea inactivității partidelor nu le vizează; articolul 48, în sensul că nu li se aplică procedurile specifice stabilite pentru neîndeplinirea obiectivelor politice de către un partid politic; articolul 53, în sensul că nu au avut obligația reînscrierii și a reînregistrării, urmând procedura judiciară prevăzută de *Legea partidelor politice*, intrată în vigoare în ianuarie 2003⁹.

Funcția electorală reprezintă un criteriu determinant de reconfirmare a existenței legale a oricărui partid și de menținere în registrul partidelor. Neasumarea acestei funcții este considerată inactivitate¹⁰. Inactivitatea poate fi constată de instituția abilităță — Tribunalul București — dacă un partid „nu a desemnat candidați, singur sau în alianță, în două campanii electorale parlamentare successive în cel puțin 18 circumscripții electorale“¹¹. Partidul care se află în această situație este identificat de Ministerul Public: acesta formulează cererea de dizolvare, pe care o înaintează Tribunalului București. Acesta din urmă, în termen de 15 zile de la înregistrarea cererii¹², se va pronunța și va constata încetarea existenței partidului aflat în situația pe care am expus-o, cu respectarea și sub rezerva normelor de procedură, admitând drept de apel părții interesate, ce poate înainta contestație la Curtea de Apel București după cel mult 5 zile de la data comunicării hotărârii¹³. Respectiva curte se va pronunța, în termen de 15 zile de la înregistrarea contestației¹⁴, hotărârea ei, definitivă și irevocabilă de constatare a inactivității, producându-și efectele prin radiere din registrul partidelor după ce ea se publică în „Monitorul Oficial al României“, partea a IV-a¹⁵.

Sistemul de partide din România constituie o variantă de pluralism distinctă de sistemele cu proprietăți bipartidiste, fiindcă disputele electorale nu degajează majoritați parlamentare monocolore sau asemenea majoritați apar extrem de rar, în situații excepționale, cum s-a întâmplat după alegerile din 20 mai 1990. Prin urmare, lăsând de o parte alegerile de la 20 mai 1990, situațiile clare, oarecum ideale — acelea când formația învingătoare și partidele învinse să fie desemnate de rezultatele votului, când aceleasi rezultate să desemneze forța politică de guvernare și tabăra opoziției — ne lipsesc. Ca atare, partidele își asumă funcția electorală participând la alegeri fie cu liste proprii de candidați, fie cu liste comune.

Partidele care abordează prin forțe proprii campania electorală recurg la această soluție din diverse raționamente. Unele se bazează pe dimensiunile lor, reflectate de numărul aderenților, de numărul și ponderea alegătorilor la

scrutinurile anterioare, de numărul mandatelor parlamentare obținute în confruntările precedente, de programele sondajelor de opinie politică. Altele nu găsesc parteneri cu afinități, fiindcă opțiunile lor ideologico-programatice le individualizează până la singularizare și chiar la izolare, în timp ce altele se află „asediate“ de atacurile cvasitotalității partidelor parlamentare sau creditate că ar accede în parlament.

Dimensiunile electorale net submajoritare ale principalelor partide din țara noastră, prezența fenomenelor de fragmentare interioară, frecvențele comasări, absorbției, tendințele de acomodare, de valorificare a afinităților și.a. fac din conceperea și din practicarea efectivă a alianțelor una dintre modalitățile obișnuite de angajare a multora dintre partide în competițiile electorale. Forțele politice și autoritățile publice ale statului, devenite conștiente de necesitatea alianțelor, de avantajele, dar și de riscurile coalițiilor politice au evidențiat prin norme juridice explicite procedurile necesare întemeierii și funcționării alianțelor politice. Astfel, în temeiul *Legii partidelor politice* nr. 14 din 9 ianuarie 2003, partidele din țara noastră pot constitui, având ca suport un *protocol de asociere*, alianțe politice, acestea având denumire integrală și prescurtată, listă a partidelor componente, semn permanent specific al alianței, obiective politico-programatice, mod de organizare și factori de decizie¹⁶. Listele comune de candidați pentru alegeri ale unei alianțe politice vor include persoane care „trebuie să facă parte dintr-un partid politic membru al alianței“¹⁷. De asemenea, partidele pot recurge și la alte forme de asociere, îndeosebi cu formațiuni nepolitice, cu existență legală — precum sindicate, asociații civice — pentru a promova obiective comune. Protocolul de constituire a acestor alianțe cu profil mixt — ce reunesc partide și componente ale societății civile — va preciza denumirea alianței, semnul distinctiv permanent, alegerea acestuia fiind facultativă, organizațiile aliate, obiectivele politice, modul de organizare, structurile de conducere. Acest document, depus la Tribunalul București, stă la baza înscriserii respectivei formațiuni în registrul special consacrat altor forme de asociere a partidelor în scopuri electorale.

Partidele politice din România și-au asumat funcția electorală din anul 1990 și până în prezent cu prilejul alegerilor parlamentare și prezidențiale care au avut loc la 20 mai 1990, 27 septembrie și 11 octombrie 1992, 3 și 17 noiembrie 1996, 26 noiembrie și 10 decembrie 2000, 28 noiembrie și 12 decembrie 2004; cu ocazia referendum-urilor naționale organizate în decembrie 1991 și octombrie 2003; cu ocazia alegerilor locale și județene, care au avut loc în februarie 1992, în iunie 1996, în iunie 2000 și în iunie 2004, acestea din urmă având de fiecare dată rolul de revelator al deplasărilor din raporturile de forțe electorale și al mizei înfruntărilor din alegerile politice. Campaniile electorale care au avut loc cu prilejul alegerilor parlamentare și prezidențiale s-au desfășurat într-o atmosferă competitivă specifică structurării bipolare, de forțe inegale, în continuu mișcare, a partidelor care domină scena politică. De asemenea, campaniile s-au desfășurat într-un climat de tensiune și de neîncredere între principalele tabere politice, starea conflictuală fiind transmisă, de regulă, de la partide la alegători. Asemenea fenomene de combativitate radicalizată sunt specifice perioadelor

istorice de adânci răsturnări sociale. Rezultatele alegerilor parlamentare și prezidențiale ne oferă serii statistice relevante cu privire la specificul competiției electorale în România în această perioadă și în perspectiva pe termen mediu. Datele pe care le vom grupa în tabelele statistice de mai jos privind rezultatele înregistrate de principalele partide și alianțe politice în alegerile pentru Camera Deputaților și Senat (tendințele și procesele de la Cameră regăsindu-se și la Senat) dintre 1990–2004 (date privind numărul de voturi și ponderile acestora în total, mandatele câștigate) ne permit să surprindem și să evidențiem anumite fenomene de continuitate — legate de configurația anumitor alianțe electorale, de rolul de „centralitate“ în cadrul competiției asumat de anumite forțe politice —, anumite elemente de identitate și de specificitate pentru fiecare dintre grupurile de partide care au animat competiția.

Piața politică bazată pe pluralism, alternanță și competiție a debutat prin configurația a două grupări de partide politice, una care gravita în jurul FSN, deținător al puterii executive în perioada de provizoriat (decembrie 1989 – mai/iunie 1990), și o alta care avea ca protagonisti sau animatori „partidele istorice“, Partidul Național Liberal, Partidul Național-Tărănesc Creștin-Democrat, Partidul Social-Democrat Român, forțe susținute oarecum sau „înțelese“ de Uniunea Democrată Maghiară din România. Partidele și formațiunile menționate — cu denumirile în cauză, cu denumiri care au reflectat schimbări organizatorice înrente — și alianțele electorale pe care le-au proiectat au reprodus după 1990 și până în prezent dispunerea stânga-dreapta, grupări care și-au accentuat individualitatea prin opinii care au vizat *evaluarea perioadei comuniste*. De asemenea, principalele ansambluri de partide se mai distingea și prin opțiuni cu privire la *forma de guvernământ, situația bunurilor naționalizate* în 1948 și în anii următori, *tipul de societate spre care ar trebui sau nu ar trebui să se îndrepte România*.

Analiza rezultatelor alegerilor parlamentare — cantonată îndeosebi la nivelul Camerei Deputaților — va evidenția evoluția celor două „blocuri“ politico-electorale: momentele critice pentru fiecare, momentele de reușită, procesele de structurare și de stabilizare a spectrului de partide, consacrarea de partide „cu vocație de guvernare“, de partide „cu vocație de opoziție“, „potențialul de coaliție“, „monopolizarea“ luptei electorale și plasarea sferei publice sub controlul acelor partide care, în esență, și-au făcut apariția în prima parte a anului 1990 și, având un suport electoral suficient, au dobândit statutul de partide parlamentare. Totodată, aceste procese atestă că fenomenul de *importanță relativă* și de *ordine de importanță relativă* a celor mai importante partide și grupări de partide se reconstituie, în mare, în întreaga perioadă avută în vedere, fiindcă, în afara momentului de excepție mai 1990, când ecartul suportului electoral al celor două grupări era excesiv, dar și efemer, această diferență s-a redus permanent, iar tendința sa de micșorare continuă a cunoscut și „vârfuri“ pentru „dreapta“ și „minime“ pentru „stânga“, alegerile din 2004 înregistrând un echilibru sensibil.

Partidele de centru-dreapta — reprezentate de „partidele istorice“ și de formațiuni noi — au trebuit să depășească handicapul influenței în opinia publică și în electorat: în mai 1990, PNL obținea 6,41% din voturi și 29 mandate în Camera Deputaților, respectiv 7,20% din voturi și 12 mandate în Senat, iar can-

didatul la președinție a acumulat 10,64% din voturi; Partidul Național-Tărănesc Creștin-Democrat deținea 2,56% din voturi și 12 mandate în Camera Deputaților, respectiv 2,50% din voturi și 1 mandat în Senat, în timp ce propriul candidat la președinție a acumulat 4,29% din voturile corect exprimate; Partidul Social-Democrat Român a adunat 0,53% din voturi și a primit 2 mandate în Camera Deputaților și nu a dobândit niciun mandat în Senat. Prin urmare, „partidele istorice“ au beneficiat de sprijinul electoral a 9,50% din totalul voturilor corect exprimate pentru Camera Deputaților, pondere ce dezvăluia ca evidentă și beneficiă nevoie de alianțe electorale. De altfel, în fapt, încă din timpul primei campanii electorale pentru alegerile parlamentare a existat un „acord de neagresiune“ între PNL și PNȚCD, iar la nivelul „partidelor istorice“ s-a convenit asupra unei anumite coordonări și solidarizări între acestea, înfăptuite de Convenția pentru Instaurarea Democrației și de Frontul Antitotalitar Român, acesta din urmă regrupând organizații ale „societății civile“.

Partidele politice de centru-dreapta și-au asumat funcția electorală din perioada de pregătire în vederea alegerilor din septembrie-octombrie 1992 și până la alegerile din noiembrie-decembrie 2004 (vezi, în acest sens *Tabelul nr. 1*, p. 48) mai ales prin intermediul unor alianțe: Convenția Democratică din România (CDR), care a activat din vara anului 1991 și până în vara anului 2000, Alianța Națională Liberală, care a funcționat în alegerile din noiembrie 1996, CDR 2000, care s-a manifestat la alegerile din noiembrie-decembrie 2000 și Alianța „Dreptate-Adevăr“, constituită în cursul anului 2003 în vederea alegerilor din 2004, cu scopul consolidării ei organizatorice și politice. Obiectivele permanente ale forțelor de centru-dreapta au fost: *să lamineze și să coaguleze* — după o jumătate de secol de existență a mai multor sisteme politice de tip autoritar și totalitar — *o tendință politică alternativă de centru și de centru-dreapta, ca alternativă credibilă și viabilă, distinctă față de proiectul de stânga și ca opțiune eminentă antistângă; să identifice un electorat propriu și fidel, cu ponderi crescătoare în efectivele populației, care să rezulte din constituirea și din consolidarea structurilor sociale diversificate și stratificate de tip vertical; să provoace sistematic pierderi de voturi și de mandate în partea stângă a spectrului politic, să contureze un fenomen de pierdere cvasicontinuă de credibilitate, de suport electoral în rândurile stângii, încât să se echilibreze raportul de forțe în electorat între stânga și dreapta și chiar să se realizeze o superioritate a dreptei pe acest plan; să reacrediteze în România perspectiva politică de tip liberal, prin reașezarea stabilă și consistentă pe spectru a PNL, prin lansarea unui proiect de reuniune, de tip democrat-creștin; să atragă spre perspectiva de centru-dreapta formațiuni de tip ecologist, dacă acestea se vor dovedi viabile, și forțe politice social-democrate, care se îndepărtează de matricea fondatoare.*

Polul de centru-dreapta, coagulat în câteva structuri organizatorice distințe în 1991 și 2003, a cunoscut — după cum reiese din *Tabelul nr. 1* —, momentul cel mai critic în alegerile din 1990, când împreună „partidele istorice“ au avut o pondere electorală care a presupus că *numai un alegător din zece le-au susținut*, poziția de start fiind incomodă și, în principiu, greu de depășit. Confruntările electorale următoare au consolidat, însă, sensibil influențele electorale și po-

zișile politice ale grupării de partide ce promova alternativa politică antistânga, semnificații profunde dezvăluind atât rezultatele din 1996 și din 2004, când „dreapta“ a ajuns la putere, cât și cele din 1992 și 2000.

În anul 1992, CDR a acumulat 24,06% din voturile corect exprimate pentru Camera Deputaților, ceea ce presupunea că *un sfert — deci un alegător din patru — susținea perspectiva politică de centru-dreapta*, adică un proiect de tip liberal, cu dominantă liberală. Concomitent, candidatul CDR la funcția de șef al statului echilibră sensibil această confruntare: acesta a beneficiat de o creștere „explozivă“ de credibilitate, obținând 31,24% din voturi în turul întâi și 38,73% din voturi în turul al doilea. Aceste poziții acreditații alianța electorală de centru-dreapta ca a doua forță politică a țării noastre, pe care o mai despărțeau doar aproximativ zece procente de primul partid din țară.

Nivelul atins în septembrie-octombrie 1992 a fost confirmat și consolidat în alegerile din noiembrie 1996. În urma scrutinului din 3 noiembrie 1996, CDR obținea 30,17% din voturile corect exprimate pentru Camera Deputaților și devine prima forță electorală și parlamentară din țară. Candidatul propriu în alegerile prezidențiale atragea 28,22% din sufragii în primul tur, iar în al doilea tur, printr-o politică de alianțe mai largi, dobândea 54,41% din voturi, adjudecându-și cea mai înaltă demnitate în stat. Succesele electorale parlamentare și prezidențiale din noiembrie 1996 au făcut posibilă atât alternativa prezidențială, cât și alternativa guvernamentală, „alternativa mare“ și „alternativa mică“. Victoria în alegerile prezidențiale a fost asigurată de: acordul politic de colaborare cu o alianță electorală de stânga, *Uniunea Social-Democrată*, formată din *Partidul Democrat și Partidul Social-Democrat Român*, care a obținut 12,93% din voturile pentru Camera Deputaților; de sprijinul Uniunii Democrate Maghiare din România, care era susținută de 6,64% din alegători; de sprijinul electoral și politic din turul al doilea oferit de alte partide, de toți candidații la funcția prezidențială care au ieșit din cursă, plasându-se pe locurile trei-cinci, pe locurile de mai jos. Victoria prezidențială atragea și alternativa de guvernare, deoarece sprijinul USD și al UDMR era condiționat de atragerea acestora în formula politică de guvernare. Astfel, CDR — expresia politică sintetică a polului de centru-dreapta — a dobândit funcția prezidențială și rolurile cheie în guvern disponând de un suport electoral propriu de numai o treime, 30,17% din voturi la Camera Deputaților și 28,22% din voturi în turul întâi în alegerile prezidențiale. Această treime situa CDR pe poziția întâi, ea devansând PDSR cu aproape 10 procente. Succesul electoral a fost valorificat prin lărgirea colaborării, demers care a făcut imposibilă constituirea altei formule majoritare și de neconcepție o soluție minoritară de guvernare, ce fusese consimțită în octombrie 1992. Opoziția de centru-dreapta a repurtat acest succes electoral în numele unui program politic de schimbări profunde în fizionomia societății. Animatorul polului de centru-dreapta a fost în acești ani PNCD.

Entuziasmul și speranța din toamna anului 1996 s-au diminuat sensibil în intervalul 1997–2000. În vederea alegerilor din noiembrie-decembrie 2000, la Alianța-nucleu a forțelor de centru-dreapta se recompone doar în jurul PNCD, sub denumirea CDR 2000 și obține 5,04% din voturi, cotă aflată sub pragul elec-

toral de 8%. Astfel, „convenția“ pierde în sine — expres, însă, pierde PNȚCD — statutul de forță parlamentară. Partidele liberale abordează prin forțe proprii campania electorală: PNL înregistrează 6,89% din voturile corect exprimate pentru Camera Deputaților, iar PNL-C (Câmpescu) primește doar 1,40% din sufragii. Rezultatele sunt oarecum comparabile cu acelea din mai 1990. PNL va revaloriza experiența alianțelor.

Alianța „Dreptate și Adevăr PNL-PD“ — alianță înregistrată legal în cursul anului 2003 — s-a impus rapid pe scena politică a țării, fiind mult mai coerentă decât CDR și capabilă să valorifice tendința electoratului de a alterna la guvernare când proiecte politice de stânga, când proiecte de centru-dreapta. Această alianță a făcut din anul electoral 2004 anul cel mai dinamic din punctul de vedere al evoluției intențiilor de vot ale alegătorilor: dacă până în luna mai 2004 Alianța D.A. se afla cu aproximativ 20% în urma PSD în iunie același an, cu ocazia alegerilor locale, diferența a fost redusă la circa 3%, iar în lunile iulie și august ea a ajuns să conduce în intențiile de vot ale românilor cu 4–7%, apoi a cunoscut o scădere, astfel că în momentul declanșării campaniei electorale, fiecare bloc politic conta pe câte 38% din intențiile de vot ale cetățenilor. Această schimbare profundă, greu de anticipat în prima parte a anului 2004, se explică prin: modul incisiv în care a fost purtată campania electorală de către liderii alianței D.A.; rezultatele alegerilor locale ale alianței în București și în alte câteva orașe, precum Cluj-Napoca, Brăila, ale căror semnificații au fost extrapolate la nivel național în a doua parte a anului 2004; înlocuirea candidatului liberal la președinție cu candidatul democrat, care a conferit mișă suplimentară și culoare întregii campanii electorale; conjunctura politică din 2004, ce favoriza alianța D.A., care putea să critice fără reținere neîmplinirile din România de după 1990 și să evidențieze valențele propriului proiect; și. a.

Alianța „Dreptate și Adevăr PNL-PD“ a obținut în alegerile parlamentare din 28 noiembrie 2004 31,48% din voturile corect exprimate (= 3 191 546), rezultate contestate de reprezentatul PD, al PNL și al PNȚCD în Comisia Electorală Centrală. Alianța „Dreptate și Adevăr“ a avut rezultate mult mai concluzioane în alegerile prezidențiale: candidatul său a obținut 51,23% (= 5 126 794) din totalul voturilor corect exprimate, la turul al doilea, care au fost de 10 008 314, deși pleca de pe poziția a doua, în urma turului întâi, cu 33,92% din voturi (= 3 545 236). Victoria alianței în alegerile prezidențiale a asigurat soluția politică și formula practică de înfăptuire a alternației la guvernare în favoarea Alianței „Dreptate și Adevăr“, care s-a situat pe poziția a doua în electorat, ea având cu 5,32% mai puține voturi corect exprimate pentru Camera Deputaților decât prima formație politică.

Polul politic de stânga — conturat efemer în România în 1990 de FSN, a cărui poziție electorală net majoritară la 20 mai a devenit submajoritară în lunile mai-iunie-iulie 1992 — este reprezentat, în esență, de Partidul Social-Democrat care, — ca orice partid de stânga din România și din Europa Centrală și Răsăriteană — a trecut printr-o anumită criză de legitimitate și a fost supus periodic unui amplu și intens proces de culpabilizare din partea forțelor politice și a asociațiilor civice cu orientări de centru-dreapta și de dreapta. Practic, asocierea ori-

cărui partid și a oricărei opțiuni ideologico-programatice de stânga cu „nostalgia“ față de sistemul comunist a fost concepută și a funcționat ca o strategie de delegitimare extrem de eficace pe care au folosit-o adversarii săi de idei și de programe. Ofensiva generalizată în plan cultural, mediatic, ideologic, politic și educațional purtată împotriva stângii a plasat PSD-ul într-o stare de defensivă parțială, chiar dacă mesajul politic al acestui partid este adresat mai ales acelora care trăiesc din veniturile realizate prin munca proprie, anume salariaților industriali și bugetari, pensionarilor, țăranilor cu pământ puțin și fără pământ, precum și anumitor segmente ale „clasei de mijloc“, reprezentate de o parte a intelectualității, a întreprinzătorilor mijlocii și mici, care aderă la principiile social-democrației. Acest partid se raportează de la înțemeiere la fenomenele grave de insecuritate socială — precum săracie de masă, săracie cronică, inflație, comprimare drastică a consumului personal, somaj de tip intergenerații și.a. —, fenomene ce sunt generate și întreținute de starea generală a economiei naționale, lipsite de performanțe și de dinamism. Insecuritatea socială, veniturile salariale insuficiente chiar pentru achiziționarea de bunuri și servicii strict indispensabile pot provoca tipuri de comportamente de masă, care se reflectă în: apatie, sindrom al dezastrului social, panică, lipsă de încredere și de optimism cu privire la viitor. De asemenea, au alimentat motivațiile care îi determină pe mulți români să se perceapă umiliți, umilitori de săraci, ceea ce presupune că la nivelul psihologiei sociale se dezvoltă deja sindromul disperării, că largi categorii sociale sunt oarecum abandonate, ele fiind marcate de sentimentul de nesiguranță și de conștiința lucidă că vor forma pe termen lung grupările perdantilor săraci ai perioadei postcomuniste. PSD, formațiune care de la înțemeiere (în primăvara anului 1992) a avut mai multe denumiri care i-au reflectat identitatea și evoluția, a fost — dacă se face abstracție de rezultatele CDR din noiembrie 1996 — și rămâne cel mai influent partid în electorat în confruntările desfășurate cu prilejul alegerilor parlamentare din intervalul septembrie 1992–noiembrie 2004 (Vezi *Tabelul nr. 2*, p. 49).

În campania electorală din august–septembrie 1992, acest partid — cu denumirea de Frontul Democrat al Salvării Naționale — s-a orientat explicit spre o reformă evolutivă, care urma să coreleze momentul economic al tranzitiei cu momentul social, vizând „costuri sociale“ cât mai reduse: perspectivele reformei economice, ale tranzitiei în general, erau concepute în relații strânse cu „protecția socială“, cu rolul manifest al statului în întreprinderile publice. Având o asemenea proiecție politico-socială, partidul a obținut 34,31% din voturi pentru Camera Deputaților și a beneficiat în campania electorală și în ciclul politic 1992–1996 de victoria candidatului său în alegerile prezidențiale, care a obținut 47,34% (= 5 6633 456 voturi) în turul întâi și 61,27% (= 7 297 551 voturi) în turul al doilea. Poziția sa, deși cea mai influentă, era departe de majoritatea absolută, ceea ce i-a determinat pe liderii săi să anunțe, încă din noaptea alegerilor, totala disponibilitate spre dialog și deschidere cu toate partidele parlamentare. Alegerile anticipate au fost evitate, deoarece au fost perfectate alianțe postelectorale cu unele partide — Partidul „România Mare“, Partidul Unității Naționale Române, Partidul Socialist al Muncii —, iar partidele de centru-dreapta — având ca motor PNȚCD — nu agreau o asemenea soluție.

Alegerile parlamentare din 3 noiembrie 1996 au plasat PSD — pe baza experienței istorice de până acum — la un nivel electoral minim: partidul înregistrează 21,52% din voturile corect exprimate pentru Camera Deputaților și este devansat cu aproximativ 10% de CDR, alianță care în turul al doilea învinge pe candidatul social-democrat în alegerile prezidențiale, care în turul întâi se plasează pe locul întâi cu 32,25% din opțiuni, iar în turul al doilea ajungea doar la 45,49%. Alternanța la putere — care a trimis PSD în opoziție — a avut loc într-o conjunctură politică în care partidul se afla în izolare aproape totală atât față de alte formațiuni politice, cât și față de organizațiile sindicale, față de publicații de opinie politică, posturi de radio, de televiziune. Atmosfera politică, starea de spirit a populației erau dominate de dezamăgire față de proiectul și de prestația acestui partid.

Revenirea PSD în alegerile din 26 noiembrie – 11 decembrie 2000 a fost nu numai rapidă, ci și confortabilă. „Polul democrației sociale“ — alianța electorală dintre PDSR și Partidul Umanist din România (PUR) — a obținut 36,61% din voturile corect exprimate pentru Camera Deputaților și victoria în alegerile prezidențiale, în turul al doilea, când candidatul său primea 66,83% din sufragii. Acest suport electoral, corelat cu eșecul CDR — ineficientă în activitatea de guvernare, în administrație, lipsită de fermitate în promovarea proiectelor politice — au impus PSD ca pe singura forță coerentă de pe spectrul politic. Practic, chiar fără să-și asume o campanie electorală susținută, candidații de pe listele social-democrate tot ar fi obținut rezultate superioare grupării de centru-dreapta.

Alegerile din noiembrie-decembrie 2004 au fost abordate cu îngrijorare de PSD după semnalele pe care le-au dat rezultatele alegerilor locale. Acest partid a abordat aceste alegeri — constituind alianța electorală „Uniunea Națională PSD + PUR“ — cu scopul nu numai de a-și menține, ci și de a-și consolida pozițiile electorale anterioare încât să-și reconfirme statutul de partid de guvernare și de partid care promovează candidații de succes în campania prezidențială. Rezultatele se distribuie astfel: 36,80% din voturile corect exprimate pentru Camera Deputaților și 132 de mandate de deputați (inclusiv deputații PUR), adică locul întâi în Parlament, 48,77% (= 4 881 520) din voturile pentru funcția de președinte în turul al doilea, după ce în turul întâi obținea 40,94% (= 4 278 864) voturi și devansa candidatul „Alianței Dreptate și Adevăr“ cu 733 628 voturi. Astfel, PSD păstrează pe plan parlamentar același suport electoral ca în anul 2000 și pierde prin scrutin bătălia prezidențială.

Tendința ca PSD să se situeze printre forțele electorale cele mai influente din 1992 și până în prezent — cel mai slab rezultat al acestuia, cel din noiembrie 1996, fiind de 21,52%, în timp ce, la celălalt pol, CDR a falimentat după momentul de vârf din același an, scăzând în noiembrie 2000 sub pragul electoral, la 5,04% — trebuie evaluată în relație cu ansamblul evoluțiilor interioare ale acestuia. Or, mutații statormice indică aderența sa la alegătorii din mediul rural și din orașe-târguri, îndeosebi la țărani, la categoriile defavorizate din mediul urban, pensionari, disponibilizați, femei, comunități dependente de destinul unor platforme industriale. Partidul nu reușește să se racordeze la mutațiile socio-profesionale generate de reașezarea structurii și profilului economiei și serviciilor. Poziția sa este efectiv amenințată, deoarece categoriile pe care le controlează se află în reflux inevitabil. De asemenea, nu reușește să preîntâmpine migrațiile

celor dezamăgiți și nici să recupereze deplasările de alegători, care se efectuează în multiple direcții, fără a fi favorizată o singură listă. Pierderea sa în electorat este și indirectă, deoarece PSD a ajuns să se identifice aproape integral cu perspectiva de stânga, mai ales după ce PD s-a reorientat și programatico-organizatoric spre centru-dreapta, decizând să abandoneze aria social-democrată. PSD, neavând competitori efectivi pe spațiul său ideologic, nu are în preajma sa nici partide cu afinități care ar putea capta pe cei dezamăgiți, care își caută reprezentarea prin forțe de centru și de centru-dreapta. Proiectele viabile se construiesc — precizarea fiind valabilă nu numai pentru social-democrația din România — sintetizând tendințele proprii tuturor structurilor socio-profesionale, mai ales ale acelora de perspectivă, performante și dinamice, ale structurilor ce se situează dincolo de interesele „de tip industrial“ și „de orizontul țărănimii vârstnice“. Or, dacă în 2004 PSD nu a pierdut din pozițiile sale electorale exprimate statistic, nu a fost și nu va fi ocolit de o inevitabilă „tasare“, ce rezultă din dispariția pe cale naturală a unei părți din electorat — electoratul său fiind mai înaintat în vîrstă și mai tradiționalist-arhaic —, dispariție ce nu este compensată prin atragerea unor segmente ale populației tinere.

*
* * *

Votul politic ține de categoria fenomenelor sociale complexe, cu semnificații multiple: votul exprimă, în general, încrederea indivizilor, integrați variatelor grupuri de apartenență, într-un partid sau într-un candidat anume, despre care speră că le-ar promova cel mai bine interesele într-o perioadă determinată. De regulă, încrederea potențială este transformată în intenție de a participa la vot și, în final, în susținerea partidului preferat. Capitalul electoral al unui partid — influențat ciclic de campaniile electorale, de politicile de alianțe, de inițiativele de guvernare și a. — crește sau scade, mai ales în funcție de acești parametri: (a) dinamica variabilelor socio-economice, ce influențează nivelul de trai, calitatea existenței principalelor grupări ale corpului social; (b) schimbările de reprezentare și de percepție publică a imaginii unui partid, cu accent pe convingerea că, dacă viitoarea guvernare va fi exercitată de acesta, așteptările legitime ale majorității populației vor fi realizate în cea mai mare parte și prin soluții mult mai bune decât dacă respectivul partid ar fi ținut în afara structurilor de decizie. Dinamica funcției electorale asumate de partidele din România între anii 1990–2004 confirmă precizările de mai sus și ne permit să extragem câteva concluzii.

Structurile sociale de tip predominant orizontal, caracteristice României în anii 1989–1990–1991, au determinat atât orizontul de așteptare, cât și principalele distribuții ale electoratului. Această stare de fapt — ce se constituie într-un dat sociologic și cultural fundamental — explică masiva concentrare de voturi de la 20 mai 1990 spre FSN, slaba aderență a votanților față de proiectele „partidelor istorice“, ai căror lideri contau pe o susținere mult mai consistentă, opacitatea lor față de opțiunile PSDR, și dispersia de voturi spre partide mici. Această stare de „dezordine“, proprie perioadelor de rupturi istorice, a fost depășită repede, astfel că din 1992 se intră într-o fază de normalitate a competiției libere dintre partide: nici un partid nu este sigur că „va câștiga“, toate partidele

se tem de înfrângere; înfrângerea se exprimă atât prin neîmplinirea obiectivului maximal, acela de a accede la guvernare, cât și prin ratarea acelui minimal, reflectat în neputința de a pătrunde în parlament, acces condiționat de un rezultat electoral cel puțin egal cu *pragul electoral*, diferențiat pe partide și pe alianțe.

Principalii câștigători ai acestui ciclu istorico-politic — ce include 5 scrutini parlamentare și prezidențiale și acoperă peste un deceniu și jumătate de existență a sistemului pluralist-competitiv — sunt forțele politice, partide și alianțe, care aparțin formațiilor politice și tendințelor cultural-ideologice relevante și în Europa occidentală de la jumătatea secolului al XX-lea. În esență, este vorba despre partide de *tip social-democrat* (PSD și PD, acesta din urmă încrețându-și formal această identitate în cursul anului 2005), de *factură liberală* (PNL și alte organizații cu asemenea afinități), de *formațiuni cultural-lingvistice și etnice* (UDMR), de *partide axate pe idealul național* (PRM).

Principalul perdant al confruntărilor electorale, implicit al scenei politice, este un „partid istoric”, PNTCD, care, din 1990 și până în preajma alegerilor din 2000, a animat activitatea și structurile de organizare ale forțelor de centru-dreapta, a echilibrat spectrul politic, a preîntâmpinat monopolul majoritar al stângii asupra electoratului și a impus alternanța guvernamentală și prezidențială în noiembrie 1996, la cincizeci de ani după alegerile din 17 noiembrie 1946. În urma alegerilor parlamentare din noiembrie 2000, acesta nu reușește să treacă pragul electoral, iar eșecul s-a repetat în noiembrie 2004. În consecință, PNTCD, devenit Partidul Popular Creștin-Democrat, se conturează ca *perdant net*, fiindcă reculul său sensibil din 2000, când obținea 5,04% din voturile corect exprimate (= 546 135 votanți), devine drastic și dramatic în 2004, când a coborât sub 200 000 de votanți (196 027, la Senat, 188 268, la Camera Deputaților), deși campania sa electorală a fost dinamică, a fost purtată incisiv pe teme interesante și de actualitate. Prăbușirea sa electorală din 2004 face ca însăși opoziția sa politică să-și schimbe semnificația, ea devenind, practic, o simplă *voie de protest*. Partea de electorat care îl urmase din 1990 și până în 1996 s-a transformat din preajma anului 2000 și până în 2004 în segmente de transfugi care s-au alăturat din deziluzie și din interes altor componente politice din fosta CDR. Eșecul său electoral se explică și prin contradicția ce l-a marcat de la reîntemeiere: ca „partid istoric” vroia să valorifice tradiția politică a celui mai influent partid al tărănimii, dar și-a căutat principalii sușținători mai ales din mediul urban, din rândurile categoriilor sociale ce nu mai erau legate de agricultură.

Curentul politic ecologist a fost slab structurat după 1990, iar pe plan electoral partidele de această factură nu au reușit să-i atragă pe toți aceia care, principal, ar fi fost susceptibili de a li se ralia. Partidele ecologiste și-au asumat funcția electorală cu anumite șanse de a accede în parlament doar în anul 1990, când nu a funcționat regula pragului minimal. În competițiile care au urmat din anii '90 formațiunile ecologiste și-au asumat competiția electorală participând pe liste CDR, astfel că eșecul acestei coaliții s-a răsfărânt și asupra lor.

Competiția electorală avea să se asocieze constant din 1992 și până în 2004 cu structurarea pluralismului de partide în jurul a doi „poli” sau a două „blocuri” politice, constituite în acest interval în jurul CDR și al Alianței „Dreptate și Adevăr”, la dreapta spectrului, și în jurul PSD, la centru-stânga orientărilor politice. Confruntările care au avut loc în această perioadă — exceptând momentul

noiembrie-decembrie 2000, când „polul“ de centru-dreapta s-a destructurat — au consacrat fenomenul de polarizare dintre forțe de centru-stânga și forțe de centru-dreapta, fiecare „bloc“ ajungând să controleze între 1/4 și 1/5 din electorat, iar această tendință de consolidare a ponderilor „polilor“ a fost în creștere. „Blocurile“ nu sunt perfecte, deoarece în afara „sferelor lor de influență“ rămâne cu regularitate o pondere de 1/3 din electorat, pe care o controlează câteva partide, unele de centru-stânga, altele de centru-dreapta. Practic, fiecare „pol“ este flancat de câteva partide mici, care, de regulă, nu trec de 10%, din opțiunile electorale: UDMR, PUR (PC), PD (devenit partid popular), la centru și la centru-dreapta: PRM, PUNR (până în anul 2000), PSM (până în anul 1996), la centru-stânga. În condițiile în care PD a fost preocupat de politici de alianțe electorale, UDMR și PRM s-au impus ca „principali următori“ ai polilor: UDMR s-a situat, cu regularitate, la nivelul de 6–7%, iar PRM a crescut spectaculos în anul 2000, când — pe fondul destructurării CDR — a dobândit dimensiuni comparabile unui pol, atrăgând cca. 20% din voturile corect exprimate.

Confruntarea electorală dintre „blocuri“ a clarificat competiția politică și a echilibrat raportul de forțe dintre centru-dreapta și centru-stânga. Astfel, dacă în mai 1990, forțele de centru-dreapta erau net minoritare și profund dispersate, în septembrie 1992 ecartul dintre cele două „blocuri“ mai indica doar un avantaj de cca. 10%, la Camera Deputaților, și de aproximativ 11%, la Senat, pentru „polul“ de stânga. Ulterior, această tendință de apropiere, de egalizare, avea să continue. În noiembrie-decembrie 2004 „distanța“ dintre „polii“ se reduce sensibil, fiecare „bloc“ trecând de 30% din opțiunile corect exprimate: polul stângii deține 36,80%, iar alianța liberalo-socialistă controlează 31,48% din alegători. Acest raport de forțe atât de strâns, ce avantaja statistic stânga, se va modifica, tot nesemnificativ, prin migrarea PUR spre coaliția parlamentară de centru-dreapta.

„Blocurile“ menționate tind să dobândească trăsături care să le impună, în fapt, ca pe două *subsisteme de partide*: unul ce gravitează spre stânga, format din PSD, PRM, PUR, PUNR, PSM; altul, care se identifică în pozițiile și opțiunile precumpăratoare de centru, cu componente de centru-dreapta — precum PNL, UDMR, PNCD (până în anul 2000), Partidul Conservator (din decembrie 2004) —, dar și de centru-stânga, prin P.D., ca descendent din FSN și continuator al acestuia, proclamat partid popular, și prin partidele ecologiste. Fiecare subsistem, având propriul comportament în competiția electorală, acționează semiautonom în mecanismele sistemului politic, raportându-se la celălalt doar din perspectivă critică și din strădania de a-și accentua identitatea, cultura și politicile publice distincte. De aceea, fiecare subsistem încurajează „gustul“ electoratului de a înfăptui alternanță ori de câte ori au loc alegeri și de a înlocui aplicarea proiectelor de stânga cu acelea de centru-dreapta și invers.

Echilibrul dintre cele două „blocuri“, înregistrat în noiembrie 2004 și manifestat în acțiunea politică în prima parte a lunii decembrie a aceluiași an, putea face pe oricare dintre principalii competitori fie câștigător, fie învins pe plan parlamentar și guvernamental. Statistica rezultatelor electorale din 28 noiembrie 2004 atestă — prin logica alianțelor și conduită campaniei — *poziția întâi a subsistemului de centru-stânga*, PSD + PUR, acesta din urmă autodefinit formație social-liberală, și *poziția secundă pentru subsistemul liberalo-socialist*.

Tabelul nr. I
**Evoluția rezultatelor electorale pentru Parlament ale partidelor
 și alianțelor de centru-dreapta și de dreapta (1990–2004)**
 — în ponderi, voturi și mandate —

Ani electorali Partide, alianțe		1990	1992	1996
PNL	CD S	6,41% = 879 290 – 29 7,06% = 985 094 – 10		
PNL-C ¹	CD S			
PNTCD	CD S	2,56% = 351 357 – 12 2,50% = 348 687 – 1		
CDR ²	CD S		24,05% = 2 177 144 – 82 23,78% = 2 210 722 – 34	30,16% = 3 692 321 – 122 30,70% = 3 777 084 – 53
Alianța Națională Liberală ³	CD S			1,57% = 192 495 – 0 1,92% = 236 132 – 0
CDR 2000 ⁴	CD S			
Alianța „Dreptate Adevăr“ PNL-PD	CD S			
UDMR	CD S	7,23% = 991 601 – 29 7,20% = 1 004 353 – 12	7,4% = 811 290 – 27 7,58% = 830 469 – 12	6,64% = 812 628 – 25 6,82% = 837 760 – 23
Partidul Conservator (fost PUR)	CD S			

Ani electorali Partide, alianțe		2000	2004
PNL	CD S	6,89% = 747 263 – 30 7,48% = 814 321 – 13	
PNL-C ¹	CD S	1,40% = 151 512 – 0 1,22% = 133 018 – 0	
PNTCD	CD S		1,85% = 188 268 – 0 1,91% = 196 027 – 0
CDR ²	CD S		24,05% = 2 177 144 – 82 23,78% = 2 210 722 – 34
Alianța Națională Liberală ³	CD S		
CDR 2000 ⁴	CD S	5,04% = 546 135 – 0 5,29% = 575 706 – 0	
Alianța „Dreptate Adevăr“ PNL-PD	CD S		31,48% = 3 191 546 – 112 31,80% = 3 250 643 – 49
UDMR	CD S	6,80% = 736 863 – 27 6,90% = 751 310 – 12	6,19% = 628 125 – 22 6,23% = 637 109 – 10
Partidul Conservator (fost PUR)	CD S		

1. PNL — Radu Câmpeanu.
2. Formată din PNTCD, PL-AT, PAC (1992) și din PNTCD, PNL, PAR, MER, FER, PNL-CD (1996).
3. Formată din PAC și PL '93.
4. Formată din PNTCD, P. Moldovenilor, Alianța Națională CD, UFD, FER.

Tabelul nr. 2
**Evoluția rezultatelor electorale pentru Parlament ale partidelor
 de centru-stânga și de stânga (1990–2004)**
 — în ponderi, voturi și mandate —

Ani electorali Partide, alianțe		1990	1992	1996
FSN	CD S	66,31% = 9 089 659 – 263 67,02% = 9 353 006 – 91		
PSD ¹	CD S		27,72% = 3 015 708 – 117 28,29% = 3 102 201 – 49	21,52% = 2 633 260 – 98 23,08% = 2 836 011 – 41
Polul Democrat-Social ²	CD S			
Uniunea Națională PSD + PUR	CD S			
PD	CD S		12,61% = 1 108 500 – 43 12,59% = 1 139 033 – 18	
Uniunea Social-Democrată ³	CD S			12,93% = 1 582 231 – 53 13,16% = 1 617 384 – 23
PUNR ⁴	CD S	2,12% = 290 875 – 9 2,15% = 300 473 – 2	7,72% = 839 586 – 30 8,12% = 890 410 – 14	4,36% = 533 348 – 18 4,22% = 518 962 – 7
PSM	CD S		3,04% = 330 378 – 13 3,19% = 349 470 – 5	2,15% = 262 563 – 0 2,16% = 265 659 – 0
PRM	CD S		3,90% = 424 061 – 16 3,85% = 422 545 – 6	4,46% = 546 430 – 19 4,54% = 558 126 – 7
PUR	CD S			

Ani electorali Partide, alianțe		2000	2004
FSN	CD S		
PSD ¹	CD S		
Polul Democrat-Social ²	CD S	36,61% = 3 968 464 – 155 37,09% = 4 040 212 – 65	
Uniunea Națională PSD + PUR	CD S		36,80% = 3 730 352 – 132 37,16% = 3 798 607 – 57
PD	CD S	7,03% = 762 365 – 31 7,58% = 825 437 – 13	
Uniunea Social-Democrată ³	CD S		
PUNR ⁴	CD S	1,32% = 149 525 – 0 1,42% = 154 761 – 0	0,52% = 53 222 – 0 0,55% = 56 414 – 0
PSM	CD S	0,84% = 91 027 – 0 0,89% = 96 636 – 0	
PRM	CD S	19,48% = 2 112 027 – 84 91,01% = 2 288 483 – 37	12,99% = 1 316 751 – 48 3,64% = 1 394 698 – 21
PUR	CD S		

1. Având ca denumiri FDSN (1992) și PDSR (1996, 2000).

2. Alianță formată din PDSR, PSDR și PUR (în 2000).

3. Alianță formată din PD-FSN și PSDR (în 1996).

4. În anul 2000 a participat în alianța Partidul Alianței Naționale (formată din PUNR și PNR).

NOTE

1. *Principiile și structura proiectului de Constituție (tezele), în Parlamentul României. Adunarea Constituantă, 11 iulie 1990 – 21 noiembrie 1991*, București, Regia autonomă „Monitorul Oficial”, 1998, p. 32–33, 44, 49–59.
2. *Constituția României 1991*, ediția a VI-a, București, Regia autonomă „Monitorul Oficial”, 1998, p. 9.
3. *Legea partidelor politice* (nr. 14/9 ianuarie 2003), în *Reglementări privind partidele politice* (Autoritatea Electorală Permanentă), București, Regia autonomă „Monitorul Oficial”, 2004, p. 5.
4. *Constituția României 1991* (articolel 37-2), ed. cit., p. 22.
5. *Legea partidelor politice, ibidem*, p. 5.
6. Vezi studiul nostru, intitulat *Tranzitia la democrație și opțiuni programatico-doctrinare ale partidelor politice*, în Aristide Cioabă, Constantin Nica (coord.), *Doctrine politice în România secolului al XX-lea*, volumul al II-lea — *Comunismul și pluralismul postcomunist*, București, Editura Institutului de Științe Politice și Relații Internaționale, 2004, p. 287–356.
7. *Legea partidelor politice* (articolele 20–22), *ibidem*, p. 10–11.
8. *Ibidem*, p. 17.
9. *Ibidem*, p. 6, 7, 8, 9, 11–12, 15–16, 17.
10. *Ibidem*, p. 15–16.
11. *Ibidem*, p. 16.
12. *Ibidem*.
13. *Ibidem*, p. 11.
14. *Ibidem*.
15. *Ibidem*.
16. *Ibidem*, p. 12.
17. *Ibidem*.